

Decavele (Johan). *De dageraad van de reformatie in Vlaanderen
(1520-1565)*

Marcel Backhouse

Citer ce document / Cite this document :

Backhouse Marcel. Decavele (Johan). *De dageraad van de reformatie in Vlaanderen (1520-1565)*. In: Revue belge de philologie et d'histoire, tome 56, fasc. 2, 1978. Histoire (depuis l'Antiquité) — Geschiedenis (sedert de Oudheid) pp. 493-494;

https://www.persee.fr/doc/rbph_0035-0818_1978_num_56_2_5519_t1_0493_0000_2

Fichier pdf généré le 14/04/2018

Quoi qu'il en soit de ces observations, la thèse de J. Tracy se présente à nous comme une solide biographie, que l'on ne pourra négliger. — L.-E. HALKIN.

DECAVELE (Johan), *De dageraad van de reformatie in Vlaanderen (1520-1565)*. Brussel, Paleis der Academiën, 1975 : twee delen in-8° : deel één, I.VI-640 blz., deel twee, 209 blz. (VERHANDELINGEN VAN DE KONINKLIJKE ACADEMIE VOOR WETENSCHAPPEN, LETTEREN EN SCHONE KUNSTEN VAN BELGIË, KLASSE DER LETTEREN, jg. XXXVII, nr. 76). Prijs : 2.800 B. fr. — Tot voor enkele decennia is de historiografie van de reformatie in de Nederlanden het terrein geweest van zeer sterk gepassioneerde en emotioneel geladen polemieken. Dr. J. Decavele heeft de lacunes en hiaten die hier het gevolg van waren zeer sterk gevoeld, wat hem ertoe deed besluiten een doctoraatstudie te wijden aan de beginperiode van de hervorming in Vlaanderen, de kern van de reformatie in de Nederlanden. Ondanks het feit dat er in dit verband reeds tal van studies verschenen zijn, leek het hem noodzakelijk het nog talrijk voor handen zijnde archiefmateriaal aan te boren. Het resultaat is bewonderenswaardig.

Het inleidend hoofdstuk plaatst het gebeuren in zijn administratief, rechterlijk en kerkelijk kader, waarbij vooral de contradicties tussen lokale, vorstelijke en kerkelijke rechtbanken bij het vervolgen van ketters aan bod komen. Het belangrijkste element is — naar onze mening althans — het nogmaals onder de schijnwerper zetten van inquisiteur Pieter Titelman, over wie heel wat nieuwe gegevens worden verstrekt. Nu pas kunnen we hem naar zijn werkelijke waarde schatten.

In het eerste deel dan van zijn studie onderzoekt de auteur in een degelijke analyse de rol van het humanisme in de beginnende reformatieperiode. De invloed van Erasmiaanse elitekringen, gevestigd in de voornaamste Vlaamse steden, op de hervorming, op de polemiek tussen magistraat en geestelijkheid betreffende de hervorming van de armenzorg, alsook de invloed van rederijders, dichters en straatzangers kan zeker niet geloofwaardig worden. Het was echter geen doorslaggevende factor. De Vlaamse humanisten waren niet in de eerste plaats anticlericaal, maar vonden de Kerk niet meer in staat een ordenend gezag te vestigen in een steeds meer ingewikkeld wordende maatschappij.

Het tweede deel is volledig gewijd aan de vestiging en de opbouw van het protestantisme in de voornaamste Vlaamse steden : het binnendringen van de nieuwe leer in Brugge, Gent, Leper, Kortrijk, Oudenaarde, Aalst e.a. wordt zeer uitvoerig besproken in een vlotte, overtuigende stijl. Wij menen nochtans te mogen stellen dat de auteur, evenals A. L. E. Verheyden, te veel belang heeft gehecht aan het doperdom. Na een periode van langzaam in-zijpelen van de lutherse, doperse en calvinistische doctrines komt volgens J. Decavele de grote stootkracht na 1550, vooral o.i.v. het anabaptisme, met name door toedoen van leider Menno Simons. De andere hervormingsgezinde ideeën beperkten zich tot wat hij noemt "Salonprotestantisme". In steden zoals Kortrijk bijvoorbeeld heeft de doperse beweging inderdaad een zeer sterke aanhang gekend, maar wij menen in een eigen studie ⁽¹⁾ voldoende te

(1) *Beeldenstorm en Bosgeuzen in het Westkwartier*. HANDELINGEN GESCHIED- EN OUDHEIDKUNDIGE KRING VAN KORTRIJK, dl. XXXVIII, Kortrijk, 1971.

hebben aangetoond dat het calvinisme o.m. in het Westkwartier absoluut geen salonprotestantisme was. In die optiek kunnen we dan ook moeilijk aannemen dat een mogelijke spontane solidariteit tussen calvinisten en anabaptisten (p. 354) als algemeen geldend kan worden beschouwd. De dopers werden immers en door katholieken en door protestanten vervolgd, zelfs tot in de vluchtelingengemeenten van Londen en Sandwich, die, zoals de auteur terecht opmerkt, een zeer belangrijke rol hebben gespeeld bij het verloop van de godsdienst-troebelen in Vlaanderen.

Het derde, eveneens zeer interessante en degelijk uitgewerkte deel behandelt de maatschappelijke en religieuze wereld van de nieuwgezinden. Onze aandacht gaat vooral naar het eerste hoofdstuk, waarin J. Decavele de correlatie onderzoekt tussen de sociale en professionele structuur enerzijds en de godsdienstkeuze anderzijds. Dit punt is en blijft immers een zeer delicaat probleem in het onderzoek betreffende het 16^e-eeuwse protestantisme. Alhoewel er talrijke bronnen voor handen zijn blijven de gegevens zeer beperkt, zodat we steeds maar een benaderend beeld krijgen, iets waarop de auteur zeer terecht de aandacht vestigt. Uit zijn zeer rijk gestoffeerd documentatiemateriaal besluit hij dat veel lieden uit de gegoede klasse zich bij de reformatie hebben aangesloten, hoewel hij vermoedt dat het aantal personen uit de lagere klassen groter moet geweest zijn, vooral onder de anabaptisten, een godsdienst die inderdaad meer tot de sociaal misdeelden gericht was. Nogmaals menen wij dat het fenomeen lokaal moet onderzocht worden om tot een eenvormig besluit te kunnen komen. Onder de geschoolde arbeiders bijvoorbeeld kan er moeilijk sprake zijn van een zeer sterk aaneengesloten homogene arbeidersklasse daar waar het om materieel bezit gaat. In een studie over Kortrijk — weliswaar betreffende de tweede helft van de 16^e eeuw — moesten we vaststellen dat op een bepaald ogenblik een geschoold ambachtsman bijna evenveel bezat als een koopman. Deze ambachtsman was geen werkgever!

Ondanks het feit dat we het op enkele punten met hem moeilijk eens kunnen zijn, is het onze taak Dr. Decavele te feliciteren met dit — zo mogen we het wel noemen — historisch meesterwerk zowel wat de degelijkheid van het onderzoek betreft als de boeiende taal waarin het werd geschreven. Vergeten we daarbij ook niet het belang aan te stippen van het tweede boek, dat de indices en bijlagen bevat: daarin vinden we een register van persoons- en plaatsnamen, tabel en grafiek van het aantal vervolgte nieuwgezinden, tabel en grafiek van het aantal terechtgestelde personen, kaarten van het protestantse recruteringsveld der Gentse en Brugse kernen binnen en buiten Vlaanderen en een lijst van nieuwgezinden en personen die verdacht werden van ketterij of sympathie voor de nieuwe leer. Kortom, het boek is een onmisbaar element geworden voor de studie van het protestantisme in de 16^e-eeuwse Nederlanden! — M. BACKHOUSE.

RAMSAY (G. D.), *The City of London in international politics at the accession of Elizabeth Tudor*. Manchester University Press, 1975: un vol. in-8°, x-310 p. Prix: 6.75. — The only unsatisfactory feature of this otherwise excellent work is its title which suggests a primary concern with diplomacy and politics in a Europe-wide, if not world-wide, survey. In reality, however, Dr. Ramsey's focus of interest is upon trade, and specifically upon the export trade in English woollen cloth between London and Antwerp. The story he tells is of the origins